

Kürt Kadın Hakları Savunucularının Mücadelesi Irak, Türkiye ve Suriye’de Devam Ediyor

Uluslararası topluluk, aralarında [birçok kadının insan hakları savunucusunun](#) da bulunduğu 31 sivil toplum aktivistinin 20 Temmuz 2015 tarihinde Kürtlerin çoğunlukta olduğu Türkiye’nin Suruç kentinde katledilmesiyle sarsıldı. Katledilen aktivistler, Kuzey Suriye’deki savaş mağduru Kürt şehri Kobane’yi yeniden inşa etmek ve burada yetim kalmış çocuklara oyuncak ve kitap götürmek için yola çıkmışlardı.

Semanur Karaman ve Mégane Ghorbani

Saldırıların ‘Irak ve Şam İslam Devleti’ IŞİD tarafından düzenlendiği iddia edilse de, Türkiye hükümetinin, bölgedeki Kürt azınlıklarla dayanışma amaçlı barışçıl savunuculuk girişimlerini engellemek için saldırıda rolü olduğu çeşitli kesimlerce sıklıkla ifade edilmekte¹.

Suruç’ta kadının insan hakları savunucularının öldürülmesi, Iraklı Yezidi milletvekili [Vian Dakhil](#)’in IŞİD’in Ezidi kadın ve genç kızları maruz bıraktığı suistimallerle ilgili dokunaklı feryadından yaklaşık bir yıl sonra gerçekleşti. Dakhil’in feryadının ardından geçen bir senede bölgede kadınlara yönelik şiddetin artması oldukça endişe vericidir. Kemikleşmiş engeller ve yapısallaşmış şiddete rağmen, Kürt kadının insan hakları savunucuları hükümetlere ve devlet dışı silahlı unsurlara karşı yeni stratejiler üretmeye devam ediyor.

AWID, Kürt kadın hakları mücadelesi deneyimlerini anlamak ve Irak, Türkiye ve Suriye’deki engelleri ve fırsatları analiz etmek için beş Kürt kadın aktivistle konuştu.

Son yıllarda Türkiye ve Suriye’deki Kürt mücadelesinin görünürlüğü önemli ölçüde arttı, ancak medyanın ilgisi daha çok Kürt kadınlarının IŞİD’e karşı yürüttüğü silahlı mücadeleye yoğunlaşmış durumda². Ne yazık ki bu durum, Kürt kadınlarının faaliyetlerinin çok boyutluluğunu gizlemekle birlikte, onların çatışma çözümü ve insan hakları kazanımı alanlarına yaptıkları anlamlı katkıları anlamamızı sınırlandırmakta. Kürt kadının insan hakları savunucuları, birçok engelin ve daha önemlisi fırsatın bulunduğu Kürdistan’da, Kürt halkının azınlık hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelelerine önemli katkılarda bulunmaya devam ediyorlar³.

Çeşitli baskı türleri karşısında kadınların direnişi

Kürt Kadın Hareketi Uluslararası Temsilcisi Nursel Kılıç, Türkiye ve Suriye’deki Kürt hareketlerinin temelinde, Kürt kadınlarının kimlikleri ve kurtuluşları için gösterdikleri tarihi direnişin yattığını belirtiyor. “Bu kadınlar, bir hareket olarak örgütlenmeden önce içinde buldukları toplulukların kalbinde bir devrim gerçekleştirdi. Kürt kadın aktivistler ve insan hakkı savunucuları önce tüm toplumsal sınıflardan kadınlarla iletişime geçerek toplumsal haklar ve küresel kadın özgürleşmesi tarihi hakkında farkındalık yarattılar. Kürt hakları alanında çalışan kadınlar 1980lerin başlarında,

¹ Daha fazla bilgi için: Selin Girit, “[Suruç massacre highlights Turkey's Islamic State dilemma](#)”, BBC News, 21 July 2015.

² Irak ve Suriye’deki çatışma ve Türkiye’deki yansımaları hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için okuyunuz:

<http://www.awid.org/news-and-analysis/16-days-conflict-iraq-and-syria-plays-out-womens-bodies>

Kürt kadınlarının medyada temsiliyetinin simgesel örneklerini görmek için okuyunuz:

<http://www.vice.com/video/female-fighters-of-kurdistan-part-1>

<http://time.com/3767133/meet-the-women-taking-the-battle-to-isis/>

<http://www.theguardian.com/world/2015/jan/30/kurdish-women-died-kobani-isis-syria>

³ İran Kürdistanı hariç.

zamanın siyasi atmosferiyle bağlantılı olarak, zorla göç ettirilen, köyleri Türk ordusunun askerleri tarafından boşaltılan veya yakılan kadınları örgütlemeye yoğunlaştılar. Bu güvensizlik ortamında, hayatları pahasına yasadışı bir mücadeleyi dikkatli bir şekilde gerçekleştirdiler.”

Bir yandan anlamlı bir insan hakları mücadelesi yürütürken, Kürt kadınları devletten ve kendi topluluklarından aynı anda gördükleri çifte baskıyla uğraşmak zorunda kaldılar. Diyarbakır, Türkiye’de bulunan [Hebun LGBT](#) örgütünden trans aktivist Öykü Sezer bu çifte baskıyı şu sözlerle dile getiriyor: “Hem kimliğimizden dolayı ulusal hükümetler tarafından, hem de içinde bulunduğumuz hareketin toplumsal cinsiyet duyarlılığından, özellikle de trans duyarlılığından, yoksun üyeleri tarafından bastırıldık. Yoldaşlarımız tarafından birçok kez aldatıldığımız için, Kürt kadınlarının mücadelesi aynı zamanda kendi hareketi içerisinde özgürleşme çabasıdır.”

Kılıç’a göre Kürt kadınları sadece toplumsal olarak ve sivil toplum alanında örgütlenmedi, Kürdistan özgürlük mücadelesinin silahlı kanadında da yer aldı ve kısa bir zamanda askeri örgütlerin temelinde yer alan modeli eleştirmeye başladı. Hareketin silahlı kanadındaki Kürt kadınlar, erkek-egemen sisteme karşı eşitçe savaşmanın yanı sıra karar mevcut mekanizmaların tüm seviyelerinde kadın-erkek eşitliğini garanti altına almak istediler. Kılıç’ın belirttiği üzere: “Toplumda ve siyasi alandaki erkek-egemenliğin eril kademeleri karşısında verilen sürekli bir mücadeleydi. Kürt kadın aktivistler aynı zamanda devlet kuvvetlerin inançları manipüle ederek topluma dayattıkları dini tutuculuğu sorguladılar. Savundukları özerk demokratik sistem, varolan tekelci yapıların eleştirisi ve karşı tezidir.”

Parti siyasetiyle ve mücadelenin askeri kanadıyla ilişkili olmayan, ve daha bağımsız bir bakış açısıyla hareket eden Kürt kadınları da konuları gereği birtakım engellerle karşılaştılar. Türkiye’nin güneydoğusunda bulunan yoğunluklu olarak Kürt nüfuslu Van’da faaliyet gösteren [Van Kadın Derneği \(VAKAD\)](#) üyesi Zozan Özgökçe bu durumu şöyle ifade etti: “Ne yazık ki, hem kendi toplumumuzda hem de ulusal bağlamda insan haklarını geliştirmeye çabalayan bağımsız sivil toplum kuruluşlarının sayısında bir azalma gözlemliyorum. Ağır hükümet baskıları, artan tutuculuk, ve savaş koşulları altında en temel haklarımızın kabulü için çalışmak giderek daha da zorlaşıyor.”

Özgökçe sözlerine şöyle devam ediyor: “Derneğimize bir kapatma davası açıldı. Ofisimiz gerekli izinler olmadan arandı. Çalışmalarımızı yürütebilmek için ihtiyaç duyduğumuz maddi kaynaklara sahip değiliz. Bu zor koşullar altında, aktivizm ruhumuz hareketimizi ayakta tutuyor.”

Irak Kürdistan’ında, kadınların içinde buldukları ekonomik, sosyal ve siyasal durumlara karşı seslerini yükselten aktivistler olmasına rağmen, farklı baskı türleri organize bir Kürt kadın hareketinin oluşmasını zorlaştırıyor. Bağımsız çatışma çözümü araştırmaları uzmanı ve Iraklı Kürt barış aktivisti Ala Ali ⁴, [Kurdistan bölgesel yönetimi](#) ile merkezi Irak hükümeti arasındaki sorunlar ve ülkeyi etkileyen finansal krizden dolayı Irak Kürdistan’ındaki birçok kadının zorlandığını belirtiyor. [İŞİD tarafından hedef tahtasına oturtulan ve evlerini ve ailelerini kaybeden Ezidi ve Hristiyan kadınların](#) yanısıra, güney Kürdistan’daki kadınlar erkeklere ve ülkenin diğer bölgelerinde yaşayan kadınlara kıyasla eğitim, iş ve yaşam eşitliğine ulaşım gibi alanlarda zorlanıyorlar. Ekonomik sıkıntıların baş gösterdiği zamanlarda, aileleriyle yaşayan kadınlar giderek agresifleşen eşlerinden ne yazık ki şiddet görmekte. Ala Ali’nin vurguladığı gibi, “güney Kürdistan’daki kadınlar kritik bir süreçten geçiyor ve yapısal şiddetle karşı karşıya kalıyorlar. Kürdistan’da eğitime erişim çok düşük olduğu için aynı zamanda eğitim seviyesi konusunda sorunlar yaşanıyor. Bu yüzden çok az uzman bu konularla ilgili çalışmalar yürütüyor, eğer bir siyasi partiyle bağınız yoksa değişim getirebilecek politikaları belirleme noktasında etki sahibi olmanız çok zor.” Ali, dünyada yolsuzluk seviyesinin en yüksek olduğu altı ülkesinden biri olan Irak’ta kadınlara yönlendirilmesi gereken fonların bazen belirli bireyler

⁴ Ala Ali aynı zamanda [Iraklı al-Amal Derneği](#) yönetim kurulu üyesidir.

tarafından alı konulduğunu söylüyor. Ali sözlerine şöyle devam ediyor: “Örneğin, bazıları Ezidi krizini kişisel amaçlarına hizmet edecek şekilde para kazanmak için kullandı.”

Alternatif bir Kürt iyi yönetim modeli

Tüm bu engellere rağmen, Kürt mücadelesi demokrasi ve insan haklarını politika belirleme süreçlerinin merkezine alan alternatif yönetim modelleri üretti. Kürt özgürlük hareketi son üç yıldır, doğrudan demokrasi, topluluk örgütlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve farklılıklara saygı prensipleri temelinde⁵, Suriye'nin Rojava bölgesinde bir yönetim ve öz savunma modeli geliştiriyor⁶. Bu sistem içerisinde, kadınlar belediyelerden yurttaş meclisleri ve öz savunma güçlerine tüm alanlarda eşit oranda temsil ediliyorlar. Kılıç bu durumu, “Rojavalı kadınlar bu yüzden yeni toplumsal kontratın, yaratıcı değerlere sahip sürüdürücüleri konumundalar” şeklinde açıklıyor. 2014'ün Ocak ayında Rojava'nın özerkliğini ilan eden bu [toplumsal kontrat](#), toplumsal cinsiyet eşitliği, herkese zorunlu ve ücretsiz ilk öğretim, kolektif haklar (doğum izni dahil), kimliklerin çeşitliliğine saygı, laiklik, yönetimlerde paylaşımlı temsiliyet (tüm kurumlarda kadın ve erkeklerin en az %40 temsiliyeti temelinde) ve Suriye Kürdistanı'nı oluşturan üç kantonun yerel öz yönetimi gibi değerleri içeriyor.

İstanbul'da SpoD LGBT isimli grubun gönüllüsü olan Deniz Zenan Şapka, Kürt mücadelesinin azınlık hakları dışında diğer insan haklarının da kazanımı için de faaliyet gösterdiğini şu sözlerle aktarıyor: “Kürt kadınlar tarafından yürütülen kadın hakları mücadelesi ile birlikte Türkiye ve bölgedeki kadın hakları hareketlerini sadece azınlık hakları ekseninde değerlendirmemek lazım. Feministler bu coğrafyada erkeklerden nefret eden ve cinsel açıdan rahat kadınlar olarak algılanıyor. Bu sebeple mücadelemiz tüm kadınların kurtuluşunu hedefliyor.”

Kritik bir kavşakta engelleri aşmak: Kürt kadının insan hakları savunucularının karşılaştığı engeller

Suruç saldırıları, Ortadoğu'da barış inşası ve çatışma çözümü alanlarında çalışanlar için ciddi bir endişe kaynağı oluşturdu. Kürt aktivistlere yönelik baskılar, Türkiye'nin kuzey Suriye'deki silahlı Kürt gruplara yönelik askeri operasyonları sebebiyle daha da endişe verici bir hal aldı. Bu yüzden, hem saldırının kendisi hem de saldırıya verilen askeri cevap, şüphesiz ki bölgede insan hakları savunuculuğu ve barışın inşası alanlarını olumsuz etkiledi.

Bölgede insan hakları aktivizmini bastıran siyasal arkaplan, sivil toplum kuruluşlarının ve Kürt kadının insan hakları savunucularının kapasitelerini geliştirmek için ihtiyaç duydukları maddi ve teknik desteğin eksikliğiyle daha da vahim bir hal alıyor. Ali'ye göre, “Sorunların ve hataların üstünde durup gerçekliği değiştirmeliyiz.” Ali, Kürdistan'daki kadınlara ve gençlere aktarılan fonların kordineli bir şekilde, sürdürülebilir ve yerel çözümler üreten ve saydam yapılara ve işleyişlere sahip olan topluluk-temelli kuruluşlara yönlendirilmesi gerektiğini belirterek şunları söylüyor: “Bence, Ezidi kadınların ve kızların iyileşme süreçlerinin bir parçası olarak yurtdışına ve Avrupa ülkelerine gönderilmeleri etkisiz bir yöntem. Muhafazakar tarım topluluklarında ve köylerde yetişmiş, okula hiç gitmemiş bu kadınlar ve kızlar, ekonomik ve toplumsal konumlarından dolayı yurtdışına çıktıklarında kültür şoku yaşıyorlar. Önerilen çözümler, gerçeklikleri ve arkaplanları göz ardı ediyor ve ne yazık ki, bu çözümlerin yabancılara ek olarak çıkarları doğrultusunda hareket eden Iraklı bazı bireyler tarafından önerilmesi sorunu daha da büyütüyor. Sürdürülebilirlik ve barış istiyorsak, ülke-içi çözümler üretmeliyiz.”

⁵ Kürt nüfusun yanı sıra, Rojava'da Araplar, Süryaniler, Keldaniler, Arameanlar, Türkmenler, Ermeniler ve Çeçenler yaşıyorlar.

⁶ Okuyunuz: [David Graeber, “Why is the world ignoring the revolutionary Kurds in Syria?”](#), The Guardian, 8 Ekim 2014.

Özgökçe, bağımsız sivil toplum kuruluşlarına etkili fon yardımı yapma çağrısında bulunuyor: “Parti ve silahlı mücadele siyasetleri dışında hareket eden bağımsız aktivistlerin sesleri duyulmalı. Bu aktivistlerin maddi ve manevi yardıma, ve en önemlisi dayanışma ve kız kardeşliğe ihtiyacı var.”

Kılıç’a göre, kadınlar kuzey Kürdistan’daki siyasi ve idari yapılanmalarda toplumsal cinsiyet eşitliğini baz alan eşbaşkanlık sistemi aracılığıyla eşit temsiliyeti sağlamış durumdadır⁷. Kılıç bunun yanısıra, Türkiye parlamento tarihinde en çok kadın milletvekilinin seçildiği [2015 Haziran genel seçimlerinde](#) oyların yüzde 13’ünü alan, Kürt ve diğer azınlıkların haklarını destekleyen Halkların Demokrasi Partisi (HDP)⁸ tarafından temsil edilen belediyelerde geçerli olan eşbaşkanlık sisteminin önemini vurguluyor ve şunları belirtiyor: “Kadınlar aynı zamanda, farklı etnisiteleri, toplumsal cinsiyet kimliklerini, feministleri, sanatçıları, ekolojistleri, anarşistleri ve insan-merkezli sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren ve kadının özgürlüğü değerleri temelinde kurulmuş olan Demokratik Özgür Kadın Hareketi içerisinde örgütleniyorlar. Kadınlar mahallelerde, köylerde, ve yerel toplantılar yoluyla belediyelerde örgütleniyorlar ve bu örgütlülük, yereldeki kadınların durumlarına ve oy birliğine dayalı bir siyasal vizyona bağlı olarak çalışma alanlarını belirliyor. Kürt kadın hareketinin şu anki hedefi ideolojisini küreselleştirmek, çünkü bu ideoloji yeni bir toplum modelinin tüm unsurlarını içeriyor. Bu ideoloji sadece düşünmeyi teşvik etmiyor, aynı zamanda gerçeklik temelinde ilerliyor. Kadın hareketi [jineoloji](#) adında bir kadın bilimi de üretiyor. Kürtçede *jin*, hem yaşam hem de kadın anlamlarına sahip. Bu yeni bilim, eril vizyona sahip tüm bilimlere sorgulayan ve analiz eden bir toplumsal projeyi savunuyor. Jineoloji sanatı, beşeri bilimleri, toplumsal bilimleri, ekonomiyi, tarihi ve siyaseti yeniden tanımlayarak insanlığa ve evrene değer kazandıran tarihin kökenine dönmeyi hedefliyor.”

Kürt kadınının insan hakları savunucuları arasında, uyumu güçlendiren ve deneyim ve strateji paylaşımını arttıran bazı bağlantılar geliştirilmiş durumda. Ali, [Iraklı al-Amal Derneği](#)’nin geçen Mayıs ayında, köktendincilik ve militarizm konularını ele alan önemli bir bölgesel konferans düzenlediğini aktarıyor.

Kürt kadınları, bölgede insan haklarının kazanımı amacıyla aktivizm çabalarını cesur bir şekilde sürdürüyorlar. Buna rağmen, kritik bir kavşaktalar ve hem hükümetlerden hem de devlet dışı silahlı aktörler tarafından ciddi tehdit altındalar. Böyle bir ortama rağmen, hem kendi toplumları hem de Orta Doğu’daki tüm topluluklar için barış ve insan hakları öncülüğü yapmaya ve kararlı bir şekilde mücadele etmeye devam ediyorlar.

⁷ Semanur Karaman’ın yazısını okumak için: - <http://www.theguardian.com/global-development/2015/jun/19/turkey-elections-revolution-hdp-women-female-mps>, the Guardian, 19 Haziran 2015.

⁸ Her ne kadar temelini Kürt mücadelesinden alsada, HDP farklı grupları kapsayan azınlık hakları temelli bir söylemi parti politikalarına temel almıştır. Daha fazla bilgi için lütfen okuyunuz Joris Leverink’i okuyunuz : <http://roarmag.org/2015/06/hdp-victory-turkey-elections/>, Roar Mag, 8 Haziran 2015